

**”KONSTIGT NOG SÅ KÄNNES DE SOM ATT
DE BEROR PÅ VAR JA E”**

**Om Ålandsbosatta finlandssvenskars språkbruk och
språklig anpassning**

Petra Ketola

Kandidatavhandling i svenska

Institutionen för språk- och

kommunikationsstudier

Jyväskylä universitet

Våren 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Petra Ketola	
Työn nimi ”Konstigt nog så känns de som att de beror på var ja e”: Om Ålandsbosatta finlandssvenskars språkbruk och språklig anpassning	
Oppiaine Ruotsin kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Toukokuu 2023	Sivumäärä 31
Tiivistelmä <p>Tässä kandidaatintutkielmassa selvitettiin, miten Ahvenanmaalla asuvat suomenruotsalaiset kertovat puhetapansa muuttuneen muuton jälkeen. Tarkemmin ottaen tarkasteltiin, mihin piirteisiin ja tilanteisiin kielellinen sopeutuminen heidän mukaansa kohdistuu sekä mistä syistä kielellistä sopeutumista tapahtuu. Tutkittiin myös, ovatko informantit halukkaita säilyttämään alkuperäisen murteensa ja kuinka tärkeä murre heille on. Kielellistä sopeutumista ruotsin kielessä on tutkittu aiemmin erinäisillä menetelmillä, mutta tämän näkökulman osalta tutkimustieto näyttää olevan vielä vähäistä.</p> <p>Aineisto kerättiin kolmen puolistrukturoidun haastattelun avulla. Haastatteluihin osallistuneet suomenruotsalaiset ovat kotoisin Pohjanmaalta, Turunmaalta ja Uudeltamaalta. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimuksen tulokset ovat pitkälti linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Informanttien kieli vaikuttaa olevan tilanteellista, sillä heidän puhetapansa vaihtelee ympäristön mukaan. Informantit ovat muuttaneet puhettaan toisaalta ahvenanmaanruotsin, toisaalta yleiskielen suuntaan. Tärkein syy kielelliselle sopeutumiselle on ymmärretyksi tuleminen. Sitä vastoin paikallisväestön kommenttien välttäminen ei noussut merkittäväksi syyksi. Murre on informanteille tärkeä, ja he haluavat jossain määrin säilyttää sen. Myös yksilöllisiä eroja oli selkeästi havaittavissa. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne ovat suuntaa antavia jatkotutkimusta ajatellen.</p>	
Asiasanat: anpassning, finlandssvenska, folklingvistik, språkbruk, Åland	
Säilytyspaikka: JYX	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	4
2	TEORETISK BAKGRUND	6
	2.1 Språklig anpassning	6
	2.2 Dialektbegreppet	9
	2.3 Finlandssvenska	10
	2.3.1 Fastlandsfinlandssvenska	11
	2.3.2 Åländska	12
3	MÅL, MATERIAL OCH METOD	14
	3.1 Målet med studien och forskningsfrågor	14
	3.2 Material	15
	3.3 Analysmetod	16
4	RESULTAT	18
	4.1 Språklig anpassning hos Ålandsbosatta finlandssvenskar	18
	4.2 Anledningar till anpassningen	21
	4.3 Bevarande av det ursprungliga sättet att tala	23
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	26
	LITTERATUR	28

1 INLEDNING

Svenska språket omfattar flera olika dialektområden som i hög grad skiljer sig från varandra. Sverigesvenska och finlandssvenska kan anses ha sina skilda standarder och de båda innefattar regionala varieteter med egna särdrag. Från finlandssvenskan kan även avskiljas åländskan som har typiska drag från både sverigesvenska och finlandssvenska (Svenblad 1991: 14). Således är de svenskspråkiga områdena bosatta av språkanvändare med olika bakgrunder och varierande förhållningssätt till dialekter. För vissa individer har dialekten en stark betydelse som förstaspråk (Reuter 2015: 20) medan andra ser språket endast som ett sätt att kommunicera och agera i samhället.

Åland är geografiskt något isolerat och språket är mer influerat av sverigesvenskan än fastlandsfinlandssvenskan. Sverigesvenska drag förekommer i segmentuttalet och lexikalt använder ålänningar färre uttryck som har fått sin influens österifrån (se närmare avsnitt 2.3). Självstyrelseområdet är likväl ett viktigt ställe att sysselsätta och bosätta sig på som finlandssvensk: en fjärdedel av inflyttade till Åland kommer från Finland, varav största delen är finlandssvenskar (ÅSUB 2022). Således lockar det enspråkigt svenska området svenskspråkiga finländare. På grund av örikets isolerade läge, självständiga status och unika språksituation har ålänningar en stark åländsk identitet (Eriksson 1998: 78; Allardt Ljunggren 2008: 220; Nelson 2016: 161). De inflyttade vill möjligen känna gemenskap med örikets befolkning. Ett naturligt sätt att sträva mot gemenskap är språklig anpassning, dvs. modifikation av ens sätt att tala enligt samtalspartnern och miljön.

Språklig anpassning förekommer på olika sätt beroende på individen (se Löfström 2014: 131) och därför anser jag att den är värd att granskas noggrannare. Jag vill bidra till fältet och undersöka språklig anpassning med fokus på Åland. Närmare bestämt är syftet med min undersökning att studera hurdana tankar Ålandsbosatta finlandssvenskar har om såväl att anpassa språket till åländska som att bevara ursprungsdialogen. Materialet har samlats in genom tre forskningsintervjuer. De tre informanterna i studien kommer från olika håll på fastlandet och har således olika språkbakgrunder men de är bosatta i samma språkmiljö idag. Informanternas hemorter

ligger i östra Nyland, östra Åboland och mellersta Österbotten, och på Åland är samtliga informanter bosatta nära örikets centrum.

Tidigare har språklig anpassning i svenskan studerats av bl.a. Ivars (1986), Löfström (2014), Eriksson (2017) och Collin (2022). I Erikssons (2017) enkätstudie ligger fokuset på ålänningar som flyttat till Sverige. Informanterna har övergått till sverigesvenskt uttal och anpassat sitt språk även lexikalt till sverigesvenska. I Collin (2022) granskas Ekenäsbor som flyttat till olika ställen i Svenskfinland, bland annat till Åland. Flera informanter, framför allt de Ålandsbosatta, talar mer standardspråk eller använder en blandning av olika varieteter efter flytten (Collin 2022: 56). De viktigaste anledningarna till anpassningen enligt tidigare forskning är att bli förstådd och att undvika lokalbefolkningens kommentering (Löfström 2014; Eriksson 2017; Collin 2022). Andra orsaker är att informanterna omedvetet anammar samtalspartners sätt att tala samt att de vill känna samhörighet med lokalbefolkningen.

Avhandlingen inleds med teoretiska utgångspunkter där tidigare forskning och viktiga begrepp inom området diskuteras (se kapitel 2). I kapitel 3 redogör jag närmare för studiens mål samt material och metod. Undersökningens resultat presenteras i kapitel 4. I kapitel 5 sammanfattar och diskuterar jag resultaten vidare.

2 TEORETISK BAKGRUND

I detta kapitel presenterar jag de teoretiska utgångspunkterna för min studie. Först redogör jag för vad som avses med begreppet språklig anpassning samt vad tidigare forskning kommit fram till om temat. Därefter diskuterar jag begreppet dialekt och hur det definieras i min avhandling. Till sist introducerar jag centrala drag i finlandssvenskan som indelas i fastlandsfinlandssvenska och åländska. I detta kapitel använder jag *kursiv* för att markera de viktiga begrepp som introduceras.

2.1 Språklig anpassning

Språklig anpassning diskuteras ofta i samband med ackommodationsteorin (eng. Communication Accommodation Theory) (se Giles m.fl. 1991). Med begreppet *ackommodation* syftas på anpassning, som kan vara antingen *konvergent* eller *divergent* till sin natur (Giles 1994: 12; Einarsson 2004: 43). Konvergens innebär att talaren ändrar sitt språkbruk för att utjämna olikheter mellan sig själv och sin samtalspartner (Dragojevic m.fl. 2016: 36; Nordberg 2016: 8). Enligt Giles m.fl. (1991: 7) kan förändringarna gälla även icke-verbal kommunikation. Hinskens m.fl. (2005: 1) specificerar emellertid att särskilt dialektskillnader kan utjämnas genom konvergens. Anledningar till konvergent ackommodation kan vara att individen vill bli sedd som socialt likvärdig eller att hen vill göra kommunikationen lättare (Beebe & Giles 1984: 8). Generellt vet människor att det finns dialektala ord som ska undvikas utanför den egna kretsen. En sådan anpassning kan ske medvetet gällande ordval; medveten anpassning kräver ändå mycket uppmärksamhet från talaren (Gasiorek 2016: 31).

Divergens är motsatsen till konvergens och innebär att talaren vill bevara sitt ursprungliga sätt att tala eller skilja sig från sin samtalspartner (Giles m.fl. 1991: 8; Dragojevic m.fl. 2016: 37). För några har dialekten en identitetsbetydelse, vilket kan leda till divergent ackommodation (Einarsson 2004: 46). Ibland kan det dock vara svårt att märka förändringar i sitt eget tal. Rapporterat språkbruk kan således avvika från det faktiska bruket: fast en individ tror att hen inte har anpassat sig är det möjligt att hen faktiskt gjort det. I föreliggande studie använder jag begreppet språklig anpassning om ackommodation för tydlighetens skull. Konvergens realiserar som anpassning till åländska, och divergens som bevarande av ursprungsdialekten.

Ivars (1986) och Lofström (2014) har tidigare undersökt språklig anpassning hos finlandssvenskar. Studien som Ivars (1986) genomfört handlade om anpassning hos personer som flyttat från Närpes till Eskilstuna i Sverige. Som material fungerade inspelade intervjuer med 32 informanter av olika åldrar, kön och tidpunkter för flytten. Syftet var att undersöka faktiskt språkbruk genom att fokusera på vissa uttalsdrag och ordformer i inspelningarna. Intervjuerna genomfördes av en assisterande intervjuare som talade både sverigesvenska och dialekt med informanterna. Resultaten visade att de drag som tillhör både dialekten och den nya varieteten bevarades medan dialektala uttalsdrag förlorades (Ivars 1986: 218). Dessutom hade yngre informanter anpassat sig i större utsträckning än äldre (Ivars 1986: 218–219). Lofström (2014) har genomfört en studie om språklig anpassning med en informant som flyttat från västra Nyland till Stockholm. Även i denna studie användes en sverigesvensk assisterande intervjuare (jfr Ivars 1986). I intervjun kom det fram att informanten hade anpassat sig för att bli förstådd. Han ville inte anpassa språket för att låta sverigesvensk utan han hade anpassat sig endast i den utsträckning som behövts för att förmedla mening.

Eriksson (2017) har studerat sverigeålänningars tankar om dialekt och identitet. Enkätstudien gav 493 svar från ålänningar som har flyttat till Sverige. Med hjälp av enkäten undersöktes bland annat hur informanterna anpassat sitt språk i Sverige. Det frågades t.ex. vilka åländska ord informanterna fortfarande använder samt hur de uttalar ord som skiljer sig från varandra i åländskt och sverigesvenskt uttal. Dessutom granskades hurdana kommentarer informanterna fått om sitt sätt att tala. I Erikssons studie var antalet informanter omfattande, forskningsmetoden lämplig för studiens syfte och resultaten gav en allmän bild av fenomenet. Fast förändringarna i uttalet granskades med hjälp av enstaka ord i enkäten kunde informanterna också ta upp andra exempel på ord och deras uttal i en öppen fråga. Resultaten visade att sverigeålänningarna anpassat både lexikon och fonologi. Enligt informanterna kodväxlar de ord när de diskuterar med en sverigesvensk samtalspartner och enligt Eriksson verkade informanterna vara medvetna om olikheter mellan varieteterna (Eriksson 2017: 34). Den lexikala anpassningen verkade vara situationsbaserad. Uttalsmässigt har informanterna märkt en mer permanent förändring mot sverigesvenskan. De säger t.ex. /telefån/ i stället för /telefon/ och /schilometer/ i stället för /kilometer/ (Eriksson 2017: 25–26). Eriksson konstaterar vidare att de som är stolta

över sin dialekt inte har anpassat språket i samma utsträckning som andra informanter (Eriksson 2017: 32).

Collin (2022) har undersökt anpassning ur ett finlandssvenskt perspektiv. I enkätstudien med 96 informanter studerade forskaren Ekenäsbor som flyttat till andra ställen i Finland – Nyland, Åboland, Österbotten och Åland. I likhet med Eriksson (2017) motiverar Collin metoden med att den ger ett stort antal svar inom ett stort område. Forskaren påpekar ändå att enkätsvaren inte alltid är speciellt djupgående (Collin 2022: 48). Collin ville undersöka hurdan svenska informanterna talar idag. Endast en informant rapporterade sig tala den nya hemortens dialekt och några konstaterade att de fortfarande talar västnyländska. De flesta ansåg ändå att de nuförtiden talar en blandning av dialekter eller att de har övergått till standardspråket. Såsom i Erikssons (2017) studie menade informanterna i Collin (2022) dock att anpassningen beror på talsituationen. Collin granskade också hur informanternas sätt att tala har förändrats enligt dem. De som har flyttat till Åland berättade att de talar mer standardsvenska än förut och att deras sätt att tala knappast beror på talsituationen. Den tredje frågeställningen handlade om orsaker till förändringarna i språket. Informanterna berättade att standardspråk värdesätts på arbetsmarknaden. Därtill undviker de Ålandsbosatta informanterna dialektala ord för att bli bättre förstådda. Dessutom tyckte informanterna att deras sätt att tala har förändrats på grund av att de har börjat ta efter lokalbefolkningens sätt att tala.

De två senast nämnda studierna har kommit fram till att anpassningen ser annorlunda ut beroende på individen. En av de största orsakerna till anpassningen är ändå att informanterna vill bli förstådda. Generellt sett har sverigeålänningarna i Eriksson (2017) anpassat språket i större utsträckning än informanterna i Collin (2022) varav nästan hälften rapporterade sig fortfarande tala en blandning med västnyländska. I tidigare studier om språklig anpassning har det använts såväl enkäter (se t.ex. Eriksson 2017; Collin 2022) som intervjuer (se t.ex. Ivars 1986; Löfström 2014) som insamlingsmetod, och tillsammans bidrar studierna till att forma en helhetsbild av företeelsen. Mig veterligen finns det få studier om Ålandsbosatta finlandssvenskar (se dock Collin 2022) och således har jag valt att undersöka anpassningen på Åland i min studie. Jag söker svar på mina frågeställningar med hjälp av forskningsintervjuer för att få diskutera anledningarna bakom anpassningen med informanterna. I kapitel 3 redogör jag noggrannare för material och metod i föreliggande studie.

2.2 Dialektbegreppet

Begreppet *dialekt* kan definieras på flera olika sätt. Oftast syftar begreppet på en ”geografiskt avgränsad varietet” av ett språk (Svahn & Nilsson 2014: 16; Ivars 2015: 13). Enligt denna definition görs det ingen skillnad mellan nutidens sätt att tala och äldre varieteter i området (Auer 2005: 7–8). Dialektal variation kan röra såväl fonologi, morfologi, lexikon som syntax (Sundgren 2004: 16; se även Ivars 2015). Samma definition gäller i denna avhandling.

En konnotation som begreppet dialekt ofta får är att begreppet endast skulle hänvisa till *traditionella dialekter*, dvs. äldre dialekter som inte har påverkats av dialektutjämningen (Ivars 2015: 16). Särskilt språkanvändare som talar standardnära varieteter undviker att använda begreppet dialekt om sitt sätt att tala; däremot associerar de begreppet med äldre människor som talar en starkare dialekt (Teinler 2013: 479). Dialekt kontrasteras således med standardspråk (Svahn & Nilsson 2014: 29). Ivars (2015: 22) anger emellertid att finlandssvenskan saknar en gemensam standard, en så kallad maximal standard. I stället tredelas finlandssvenskan i lokala dialekter, lokala stadsmål och regionala standardspråk (Ivars 2015: 22). En lokal dialekt (t.ex. Nedervetildialekt) kan fungera som förstaspråk (Reuter 2015: 20) och då lär barnet sig standardspråk nästan som ett främmande språk i skolan (Harling-Kranck 1998: 174). Ett lokalt stadsmål (t.ex. östnyländska) innehåller både dialektala och standardnära drag. Det mest standardnära som finns är ett regionalt standardspråk (t.ex. åländska) som också omfattar ett stort område.

Utöver dialekt används även andra benämningar, såsom *varietet*, *mål* och *språk*, för att hänvisa till ungefär samma fenomen. Johansson (2009: 169–170) påpekar problematiken kring begreppet dialekt – det definieras inte entydigt inom forskningsområdet. I min avhandling använder jag därför även mer exakta benämningar för att beskriva hurdan svenska informanterna talar.

2.3 Finlandssvenska

Svenskan är ett pluricentriskt språk, vilket betyder att det finns en språknorm¹ både i Sverige och i Finland (Tandefelt 2013: 16). Begreppet *finlandssvenska* används för att täcka det svensk-språkiga området i den sistnämnda staten, inklusive Åland. När finlandssvenskan beskrivs av språkforskare kontrasteras den ofta med *sverigesvenskan* utan att ändå antyda att sverigesvenskans normer måste följas (Reuter 2015: 19). Generellt kan det nämnas några drag som präglar finlandssvenskan. Uttalsmässigt saknar finlandssvenskan grav accent (Reuter 2015: 20), dvs. orden 'tomten' (i betydelsen markområde) och 'tomten' (t.ex. jultomte) i bestämd form uttalas likadant, till skillnad från det sverigesvenska standarduttalet. Vad gäller lexikon finns det uttryck såsom 'dynvar' (örngott) och 'skrinna' (åka skridskor) i finlandssvenskan (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008). Dessa uttryck kallas för finlandismer som är okända former i sverigesvenskan. Enligt Melins (1989) studie ansåg representanter för varje finlandssvenskt område att åtminstone vissa finlandismer är korrekt svenska (Melin 1989: 7).

Finlandssvenskan har ofta indelats enligt geografien i nyländska, åboländska, österbottniska och åländska (Leinonen 2012: 155) och språkanvändningen i områden följer dessa gränser i stor utsträckning (Leinonen 2012: 171). Det finns dock fler sätt att indela finlandssvenskan. På grundval av fonologiska skillnader kan indelningen Österbotten – södra Finland göras (Leinonen 2012: 163). Däremot kan åländska och österbottniska avskiljas från nyländska och åboländska eftersom de förstnämnda uttalsmässigt liknar sverigesvenska mer (Reuter 2015: 20). Enligt Ahlbäck (1971: 16) kunde också delar av västra och södra Åboland räknas med för sverigesvenskans influens syns även där. Melin-Köpilä (1996: 32) introducerar en mall med åländskt, sydfinlandssvenskt (Nyland och Åboland sammanlagt) och österbottniskt standard-språk under finlandssvenskt standardspråk. En likadan tredelning har gjorts i en annan mall i af Hällström-Reijonen (2012: 77).

¹ Detta gäller främst uttal (Andersson & Reuter 1997: 81).

Sist finns indelningen åländska – fastlandsfinlandssvenska (österbottniska, nyländska och åboländska sammanlagt). Åländskan kan separeras från finlandssvenskan bland annat eftersom åländskan saknar kortstavighet² (Leinonen 2012: 164). I min avhandling gäller denna indelning för informanterna har flyttat från de tre fastlandsfinlandssvenska områdena (Österbotten, Nyland och Åboland) till en åländsk miljö.

2.3.1 Fastlandsfinlandssvenska

Generellt kan konstateras att fastlandsfinlandssvenskan har bevarat kortstavighet och överlång kvantitet (Ivars 2015: 85, 228, 277). I fastlandsfinlandssvenskan kan exempelvis ordet 'göra' uttalas /jöra/, dvs. med kort vokal. I sverigesvenska och åländska uttalas ordet däremot med långt ö /jö:ra/. Därtill ger de finlandssvenska sje- och tje-ljuden fastlandsfinlandssvenskan dess särprägel. Sje-ljudet uttalas som tonlös postalveolar frikativa [ʃ] och tje-ljudet som tonlös postalveolar affrikata [tʃ], dvs. med t-förslag (Reuter 2015: 25).

I *nyländskan* syns finskans påverkan och i östra Nyland är antalet finska lånord särskilt stort (Ahlbäck 1971: 15). Traditionellt förekommer också artikelsynkope i nyländskan (Ivars 2015: 279), dvs. e:t kan utelämnas i slutartikeln: 'maten' blir /mat:n/.

Artikelsynkope förekommer också i *åboländskan* (Ivars 2015: 272). Andra åboländska drag är exempelvis finskans starka influens (Ahlbäck 1971: 15; Ivars 2015: 260), pronomenet 'han' i objektsform i stället för 'honom' samt infinitivmärket 'ti' i stället för 'att' (Ivars 2015: 272). Även negationen 'inga' förekommer (Ivars 2015: 272; jfr avsnitt 2.3.2). Grafemet <u> uttalas som vokalen i 'god' (Ivars 2015: 272). Således uttalas exempelvis ordet 'hund' som /hond/. Verb apokoperas, vilket betyder att t.ex. preteritumformen 'hade' uttalas /hadd/ (Ivars 2015: 272).

Verb, särskilt infinitiver, apokoperas även i *österbottniskan* (Leinonen 2012: 163). Därtill förekommer gamla diftonger, hårt g såsom /arg/ i stället för /arj/ (Ivars 2015: 81) samt tjockt l-ljud (Ivars 2015: 113), en tonande retroflex flapp [ɭ]. Österbottniskan har bevarat flera gamla drag

² Åländska särdrag diskuteras närmare i avsnitt 2.3.2.

men även sverigesvenskans influens är synlig (Ahlbäck 1971: 16). I och med dessa särdrag ligger österbottniska dialekter långt ifrån standarden (Ivars 2015: 167). Trots det anser österbottningar att ”dialekten är ’hjärtespråket’” (Ivars 2015: 77). Österbottningar är stolta över sin egen dialekt och vågar tala den även utanför Österbotten (Ivars 2015: 166).

2.3.2 Åländska

Åland ligger geografiskt mittemellan Sverige och Finland, vilket också beskriver språksituationen i öriket: åländskan har både sverigesvenska och finlandssvenska drag. På sätt och vis är åländskan således en egen blandning, skild från båda standarderna (Svenblad 1991: 14).

Ett sverigesvenskt uttalsdrag som förekommer i åländskan är supradentala konsonanter³ (Ivars 2015: 186). Exempelvis ordet ’kors’ uttalas [kɔʂ], utan r och med en retroflex s som liknar det finlandssvenska sje-ljudet [ʃ]. I åländskan realiseras allofonen av sje-ljudet som en dorsovelar tonlös frikativa [ʃ̺] (Bruce 2010: 164, 166), såsom i sverigesvenskan. Även åländskans tje-ljud realiseras som den sverigesvenska tonlösa alveo-palatala frikativan [tʃ̺], dvs. utan t-förslag (Svenblad 1991: 14; Bruce 2010: 164). Fast några finlandismer accepteras lutar åländskan generellt åt sverigesvenskt standardspråk (se t.ex. Melin 1989: 7–8). Översättningslån från finskan förekommer men framför allt direkta lån är sällsynta (Eriksson 1998: 78; se även Kimell 2013: 52; Eriksson 2017: 45). Till och med det åländska ungdomsspråket är mindre influerat av finskan jämfört med ungdomsspråken på fastlandet (Kolu 2011: 85). Åländskan saknar kortstavighet och överlånga stavelser, såsom sverigesvenskan (Ivars 2015: 175). Däremot har åländskan (förutom Eckerö) endast en accent, såsom fastlandsfinlandssvenskan (Sundberg 1993: 133). Åland fungerar som en bro mellan Sverige och Finland, och genom det förmedlas ofta sverigesvenska influenser till fastlandet (Ivars 2015: 170–171). I och med sverigesvenskans influens är åländskan i ständig förändring och således ett dynamiskt språkområde.

³ Kuronen (2004) har dock undersökt huruvida supradentala konsonanter förekommer i finlandssvenskan och resultaten visar att uppfattningen av att supradentala konsonanter skulle saknas i finlandssvenskan är delvis felaktig. Generellt är supradentala konsonanter ändå mer förknippade med den sverigesvenska standarden.

Några andra åländska drag är tjockt l (Svenblad 1991: 15; Bruce 2010: 158–159) samt infinitivmärket 'ti' (till) (Svenblad 1991: 15). Ordet 'inga' (i betydelsen inte) är enligt många ett "typiskt" åländskt drag fast formen 'int' egentligen är mer frekvent (Svenblad 1991: 15; Ivars 2015: 212). Anmärkningsvärt med Åland är dess mångfald dialekter⁴ trots dess lilla folkmängd. Västäländska dialekter på fasta Åland har påverkats av sverigesvenskan så mycket att dessa två knappast kan särskiljas (Ahlbäck 1971: 5; Ivars 2015: 172). Däremot lutar östäländska dialekter mer åt det fastlandsfinlandssvenska hållet (Ivars 2015: 193). Fast Åland är språkligt någorlunda splittrat är den åländska identiteten stark och ålänningar identifierar sig inte som finlandssvenskar (Eriksson 1998: 78). Därför kan fastlandsfödda svenskspråkiga kallas för finlandssvenskar i denna avhandling.

⁴ I föreliggande studie använder jag begreppet åländska för att hänvisa till både lokala dialekter och regionalt standardspråk på Åland (se avsnitt 2.2).

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenterar jag undersökningens genomförande. Först introducerar jag målet med studien samt forskningsfrågorna. Därefter redogör jag för materialet och hur det samlats in samt lyfter fram etiska överväganden. Slutligen beskriver jag hur materialet analyserades.

3.1 Målet med studien och forskningsfrågor

Målet med föreliggande studie är att undersöka fastlandsfödda finlandssvenskars språkbruk efter flytten till Åland. Temat kan anses som aktuellt eftersom det svenskspråkiga Åland är ett område som finlandssvenskar intresserar sig för. Dessutom är dagens språkbruk i förändring eftersom det finns alltmer kontakt mellan olika dialekter och språk (Leinonen 2015: 137). Särskilt intressant är det att granska hur språkbrukarna själva reflekterar över temat. De svenskspråkiga som kommer från det finländska fastlandet har vuxit upp i en språkmiljö olik den åländska språkmiljön. Meningen är följaktligen att studera huruvida informanterna anpassar sitt sätt att tala till åländska, vilka aspekter de i så fall anpassar och i vilka situationer anpassningen äger rum. Samtidigt undersöker jag om informanterna har velat bevara sitt ursprungliga sätt att tala och om de gjort medvetna val för det. I denna studie undersöker jag hurdana faktorer som har orsakat informanternas språkliga val enligt dem. Dessutom granskar studien huruvida informanterna är medvetna om skillnaderna mellan de två dialektområdena – det finländska fastlandet och Åland – och huruvida det kunde påverka deras språkanvändning. Studien söker således svar på följande frågor:

1. I vilken utsträckning upplever de finlandssvenskar som flyttat till Åland att de anpassar sitt språk till åländska?
2. Hurdana anledningar nämner informanterna till anpassningen?
3. Hur måna är de att bevara sitt ursprungliga sätt att tala?

Språklig anpassning har tidigare undersökts från varierande synpunkter. Enligt Collin (2022: 45) är det ofta i samma område uppvuxna språkbrukare som granskats. Däremot studerar jag personer från olika språkmiljöer som flyttat till samma område. Jag har gjort min avgränsning för att få mera kunskap om relativt utforskade anpassningsmönster inom Svenskfinland som

verkar vara individuella (se avsnitt 2.1). Med forskningsfråga 1 syftar jag på hur mycket informanterna anpassar eller har anpassat språket till åländska enligt dem själva. Fråga nummer 2 söker svar på vad som har orsakat anpassningen hos informanterna. Med fråga 3 menar jag om informanterna har en vilja att bevara sin dialekt och varför i så fall. Dessa frågor fokuserar på rapporterat språkbruk i stället för observationer och således följer denna studie den folkdialektologiska forskningstraditionen.

3.2 Material

I denna kvalitativa studie har jag valt att samla in materialet med hjälp av tre semistrukturerade intervjuer på programmet Zoom. Forskningsintervjun kan användas för att samla in material som är djupgående och unikt (Denscombe 2014: 201). Med tanke på forskningsfrågorna som förutsätter kunskap om informanternas personliga upplevelser passar insamlingsmetoden för denna studie. I en semistrukturerad intervju förs ordningen på frågorna av intervjusituationen och även andra teman kan diskuteras. En semistrukturerad intervju ligger således mellan en fri och en strukturerad intervju (Kurki & Mustanoja 2020: 276).

Enligt Kurki och Mustanoja (2020: 275) är forskningsintervjun en vanlig metod inom dialektologin. Med intervjuer kan analyseras situationer där forskaren inte har haft möjlighet att vara med att observera (Kurki & Mustanoja 2020: 283). Metoden har dock sina begränsningar då det enda som upptäcks är det som informanterna berättar (Denscombe 2014: 184). En nackdel med videointervjuer är att kontakten mellan informanten och intervjuaren saknas. Å andra sidan är fördelen att deltagarna kan känna sig lugnare än ansikte mot ansikte (Denscombe 2014: 199). Typiska metoder inom området är även enkätstudier (se t.ex. Eriksson 2017; Collin 2022). Vid enkäter är antalet deltagare större och resultaten kan bättre generaliseras. Meningen med föreliggande studie är emellertid inte att ge resultat som kan generaliseras utan att få större kunskap och förståelse om temat.

Jag intervjuade tre fastlandsfödda finlandssvenskar som flyttat till Åland. Härfter kommer jag att referera till dem som informanterna 1–3. Samtliga informanter är födda på åttiotalet och är nuförtiden bosatta nära örikets centrum. Informanterna kommer från olika områden på fastlan-

det: informant 1 kommer från östra Nyland, informant 2 från mellersta Österbotten och informant 3 från östra Åboland. Informanterna har varit bosatta på Åland cirka 15–20 år. Jag känner ingen av informanterna personligen men jag valde deltagarna med hjälp av gemensamma kontakter. Intervjuerna hölls på programmet Zoom i januari 2023; de utfördes på svenska och spelades in. Teman som diskuterades under intervjuerna var följande:

- Informanternas bakgrund och språksituationen i hemorten
- Tankar om svenskan på Åland
- Informanternas språkbruk idag och hur det förändrats
- Erfarenheter av språklig anpassning
- Dialektens betydelse för informanterna

Semistrukturerade intervjuer möjliggjorde att vi diskuterade teman i den ordning som kändes naturligtast och att vi behandlade ytterligare teman som kom fram. I början av intervjuerna gick vi igenom forskningstillståndet och forskningsredogörelsen samt förvaring och förstörande av materialet. Allt identifierbart material kommer att förstöras senast under våren 2025. Det material som används i avhandlingen har anonymiserats och endast nödvändiga uppgifter har angetts.

3.3 Analysmetod

Efter insamlingen av materialet och transkriberingen av intervjuinspelningarna analyserade jag materialet med hjälp av kvalitativ innehållsanalys. Den kvalitativa innehållsanalysen används för att analysera olika texttyper, även transkriberade intervjusvar (Krippendorff 2018: 3). Således passar analysmetoden ihop med den insamlingsmetod som jag använt. Enligt Tuomi och Sarajärvi (2018: 165) används innehållsanalys för att beskriva innehållet i materialet. Meningen med innehållsanalys är att lyfta fram det viktigaste i materialet enligt informanterna (Weber 1990: 1; Denscombe 2014: 284). Genom att kategorisera innehållet går det att hitta svaren på forskningsfrågorna i materialet.

Processen började med att jag transkriberade intervjuinspelningarna. Jag lyssnade på inspelningarna flera gånger och skrev ordagrant ner vad som sades. I citaten som jag presenterar i

samband med resultaten (se kapitel 4) har jag inte transkriberat talet till standardspråk utan jag har låtit talspråkliga former synas. Jag har även fonematiskt transkriberat vissa ljud när informanterna givit uttalsexempel: t.ex. de finlandssvenska och sverigesvenska tje-ljuden i 'tjugo' skulle transkriberas /tshugo/ respektive /shugi/. I citaten använder jag anmärkningen (- - -) om kompletta meningar har utelämnats och (. . .) om ord utelämnats. Själva analysen påbörjades med att jag läste igenom transkriberingarna noggrant. Jag fokuserade på en informant och ett intervjusvar åt gången och reducerade svaret till förenklad form genom att skriva upp vilka teman som lyfts fram gällande forskningssyftet. Därefter kategoriserade jag svaren från en informant under temarubriker. Slutligen flyttade jag svaren från alla informanter under temarubrikerna för att göra jämförelser. I nästa kapitel presenterar jag resultaten.

4 RESULTAT

I detta kapitel kommer jag att presentera undersökningens resultat. Jag behandlar de viktigaste resultaten en forskningsfråga åt gången. Först diskuterar jag kring den första forskningsfrågan genom att redogöra för de Ålandsbosatta finlandssvenskarnas erfarenheter av språklig anpassning till åländska. Därefter presenteras hurdana anledningar informanterna uppgav till anpassningen. Till sist diskuteras informanternas tankar om bevarandet av deras ursprungliga sätt att tala samt om dialektens betydelse för dem. I samband med resultaten visar jag exemplifierande citat ur de transkriberade intervjuerna.

4.1 Språklig anpassning hos Ålandsbosatta finlandssvenskar

Med forskningsfråga 1 ville jag granska hur mycket informanterna anpassar sitt språk till åländska enligt deras egen uppfattning. Detta avsnitt inleds med att jag diskuterar hurdana förändringar i sitt språk informanterna har märkt efter flytten. Därefter presenteras i vilka situationer informanterna anpassar språket.

Alla informanter har märkt förändringar i sitt språk efter att de flyttat till Åland. Som framgår av citat 1 pratade informant 2 om åländskan när hen beskrev sitt sätt att tala. Även informant 1 gjorde likadant (se citaten 2 och 3).

- (1) Ja sa ju länge att nej ja ska int prata om 'inga' och nej ja ska int bli åländsk o dom skratta ju åt mej hemma liksom när dom hör att jag nu e de (informant 2)
- (2) Ja sku kalla de mot rikssvenskt hållen eller den åländska (informant 1)
- (3) Ja vet att när ja kommer hem ti [hemorten] o fast ja slår över ti dialekten så tycker no många där att ja har väldit starkt åländskt inflytande i mitt språk (informant 1)

Citaten 1 och 3 visar att åländskan åtminstone i viss mån har fastnat hos informanterna 1 och 2. Vad gäller informant 1 är det fråga om enstaka drag som syns i talspråket medan informant 2 uppgav att hen har anpassat språket i så stor utsträckning att hen låter som en ålänning (se följande citat):

- (4) Nu så tror ja int att folk direkt hör de såhär liksom i vardagsspråk utan dom tror no att ja e från Åland o då måst ja liksom säga ibland att (...) ja e från Österbotten liksom, ”jaha men

de hörs int” – nää, för att nu har ja int på den asså, men i början var de ju no mera liksom att ”jaha men varifrån kommer du då” bara för man har sagt sitt namn liksom (informant 2)

Utöver förändringar mot åländskan (se citat 4) beskrev informant 2 sig även tala mer standard-språkligt än förut (se citat 5). Det gjorde också informant 3, som framgår av citat 6.

- (5) När man har jobbat i servicebranschen så har de liksom blivi mer obligatoriskt att liksom prata finare (...) så att ja omedvetet nu pratar ett annat språk asså ja pratar int min dialekt (informant 2)
- (6) Språke e mer korrekt idag än va de har vari förut (...) o de e ingenting som ja e ledsen över att man har tappa sin gamla identitet på de sätte utan de e absolut nånting som ja int- ja saknar int ens att prata så okorrekt som man har gjort (informant 3)

Med orden ”finare” (se citat 5) och ”korrekt” (se citat 6) menade informanterna förmodligen icke-dialektalt språk. Det är naturligt att informanterna anser sin svenska vara ”okorrekt” då alla andra runt omkring dem pratar på ett annat sätt.

Informanterna nämnde förändringar i både lexikon och fonologi. Informant 3 har märkt förändringar mestadels i ordförrådet för hen har börjat använda uttryck som inte finns i hens dialekt (se citaten 6 och 7). Informant 1 har märkt snarare fonologiska förändringar (se citaten 8 och 9) och informant 2 såväl lexikala som fonologiska förändringar (se citaten 10 och 11).

- (7) Visst har de ju vari såna ord som man själv aldri har hört (...) o egentligen så har de inte me åländskan ti göra utan de har no ti göra sen me dendär dialekten där kanske man använder int vissa ord (informant 3)
- (8) Man [märker] att man börjat sjunga mer när man pratar, (---) de [blir] väldigt mycke mera ton på hur man säger sista orde, att då går de upp eller blir man sur [när tonen går ner] (informant 1)
- (9) När ja e på jobbe eller- och träffar andra så byter ja ut no ord att de heter /shött/ o int /tshött/ (informant 1)
- (10) Ja har ju ’inga’ med själv nu, ’hon’ e me o klockan e ju ’tie i’ vilket ja tyckte i början att hur kan de vara nånting i (informant 2)
- (11) Sen också talet för (...) ja måsta no prata finare för att [ålänningar] förstod int när jag kapa av ordena och så kanske också de gick lite väl fort, så de var no hela alltihopa som måsta liksom förfinas o tala långsammare (informant 2)

Informant 1 har anammat det åländska eller till och med sverigesvenska sättet att tala vad gäller prosodin (se citat 8). Därtill gäller anpassningen även segmentuttalet för hen uttalar ordet ’kött’ med det åländska tje-ljudet (se avsnitt 2.3.2) i vissa situationer (se citat 9). Informant 2 använder ordet ’inga’ i betydelsen ’inte’ och har anpassat sitt sätt att tala generellt (se citaten 10 och 11).

Informanternas anpassningsmönster kan förklaras med att jämföra ursprungsdialekterna med åländskan; är skillnaderna stora behöver man förmodligen anstränga sig mer för att anpassa språket till åländska. När vi diskuterade skillnaderna nämnde alla informanter att åländskan ligger närmare standardspråket. Däremot hade de olika tankar om hemorternas dialekter:

- (12) Den [dialekten] hadd no ganska stark finska slangord (...), nu ja funderar så pratar man ganska så hä med rak ton att de gick me- enligt no me finska sätte att prata (...) o mycke slang o mycke egna svenska ord (informant 1)
- (13) Ja sku säga att ändå rena liksom dialekten så e ändå ganska sku ja säga fin alltså man förstår va vi säger, vi kanske har mer att vi kapar av ord och gör de lite snabbare och rundar lite av, (---) ja tycker att vi har ändå en ganska lättförståelig när vi e ändå så pass nära (...) högsvenska men de e int högsvenska (informant 2)

Informant 3 uppgav att svenskan i hens hemort i östra Åboland är så påverkad av finskan att hen har lärt sig nya ord på Åland (se citat 7). Således har det finskpåverkade ursprunget lett till lexikala förändringar hos informant 3. Även informant 1 beskrev att svenskan i hemorten i östra Nyland liknar finskan, och hen nämnde att dialekten inte är melodisk (se citat 12). Eftersom informant 1 är medveten om dessa skillnader har hen anpassat sitt uttal för att stämma överens med åländskan. Anmärkningsvärt är att informanterna 1 och 3 har anpassat olika aspekter trots att deras utgångspunkter är likadana. Informant 2 konstaterade att i hens hemort i Österbotten talas standardnära svenska, fast inte i den utsträckning som på Åland (se citat 13). Kanske eftersom informant 2 anser att det finns likadana drag i dialekten och åländskan har det varit enklare att anpassa språket till åländska. Generellt kan konstateras att informanternas nuvarande sätt att tala ser olika ut på grund av deras bakgrunder och individuella skillnader.

Informanterna 1 och 2 uppgav att förändringarna mot åländskan stannar kvar i deras tal åtminstone när de befinner sig på Åland (se citat 14). Således är anpassningen någorlunda situationsbaserad.

- (14) Vissa situationer jo, man märker genast när ja åker på Viking eller båt över ti fastlande då märker ja att dialekten kommer direkt (...) o när man kommer ti holmen hit så då blir de [mer mot åländska] (informant 1)
- (15) Ja fick no gör om mej, nu pratar ja ju absolut int dialekt, ja har svårt å prata dialekt också me kompisar som e från Österbotten när man e på Åland för att man har så länge jobba inom servicebranschen där ja int kunna prata för att de va bara "Va? Va? Va?" (informant 2)

Såväl informant 1 som informant 2 uppgav också specifikt att de anpassar sitt språk på jobbet. Dessutom använder informant 2 anpassat språk med österbottningar om de befinner sig på Åland (se citat 15). Informant 3 nämnde inga specifika situationer då anpassningen skulle ske. Däremot konstaterade hen att hen inte anpassar språket enligt situationen. Informant 3 skildrade dock lexikala förändringar i sitt språkbruk men de har troligtvis tagit plats snart efter flytten och blivit bestående.

Sammanfattningsvis rapporterade informanterna om förändringar mot åländskan och standard-språket efter flytten. Förändringarna har skett på lexikal och fonologisk nivå och anpassningen verkar i viss utsträckning vara situationsbaserad. I vilken utsträckning informanterna har anpassat sitt språk korrelerar i viss mån med deras språkliga utgångspunkter.

4.2 Anledningar till anpassningen

Den andra forskningsfrågan handlade om anledningar som de Ålandsbosatta finlandssvenskarna anger till anpassningen. Den mest framträdande anledningen var viljan eller måttet att bli förstådd; att anpassa sig för förståelighetens skull sker mestadels medvetet (se följande citat):

- (16) Ja pratar absolut int åländska men man märkte ändå liksom fort att de går int att komma hit o prata [dialekt] (...) vi [på Åland] pratar int om 'roskis' och vi pratar int om 'kiva' och vi pratar int om 'kaverin' utan de var ju sån hänt som man var tvungen att ändra på direkt (informant 3)
- (17) De e vissa grejer som har absolut bara av de här automatiskt ändra men sen e de ju absolut mycke medvetna just för att man ska bli förstådd (informant 3)
- (18) Sen blir ju medvetet att om ja säger att "kråtar det- ää krånglar det?", då märker ja att ja automatiskt också måst byta orden no, o sen förut måste ja fundera efter vilka ord ja bytte ut men nu märker ja att de kommer automatiskt (informant 1)

Informant 3 berättade att hen medvetet hade slutat använda finska lånord för ålänningarna kunde inte förstå dem (se citaten 16 och 17). I tillägg till detta är det möjligt att informant 3 har även velat anamma det "korrekta" sättet att tala som hen diskuterade i citat 6. I citat 18 visade informant 1 ett exempel där hen byter ut ord medvetet men automatiskt. Enligt informant 2 har ålänningar svårt att förstå dialekter och i intervjun berättade hen att ålänningar ibland fattade ingenting när hen talade fort. Alla informanter nämnde att anpassningen sker även omedvetet (se följande citat):

- (19) Ja reagerar själv på de hur ja har ändrat- hur ja har försvenskat en del ord o (...) de sker helt automat- alltså (...) ja byter int ord utan de e mitt språk idag (...) ibland [blir det] riktigt ”hur sa jag nu såhär jag nu säger” (informant 3)
- (20) De e ganska mycke no omedvetet att de blir /shött/ (informant 1)

Informant 3 skrattade att hen ibland överraskat även sig själv med sina ordval (se citat 19). Enligt informant 1 förändras uttalet automatiskt (se citat 20). Således konvergerar hen språket för att likna samtalspartners sätt att tala (jfr avsnitt 2.1). I följande citat framgår hur informanterna fått influens av ålänningarnas språkbruk:

- (21) Jo, man märker att man hoppar me på deras spår (informant 1)
- (22) När ja börja jobba (...) kände ja ju också att ja e liksom på fel plats o pratar min dialekt här liksom, alltså de kändes ju mer okej å prata åländska på [jobbet] än å prata liksom österbottniska – alltså de synkar inte riktigt – så ja tror att där blev de no liksom att ja måst (informant 2)

I citat 21 tog informant 1 upp att språkanvändningen påverkas av språkbruket på Åland; det är naturligt att få influenser från sin närmiljö. Hen nämnde även i intervjun att dialekten kommer att avta ännu mer i framtiden. Också informant 2 konstaterade att hens svenska kommer att likna åländskan alltmer när tiden går. Därtill berättade hen skrattande om anpassningen på jobbet som kändes som ett ”måste” (se citat 22). Förmodligen tänkte informant 2 att det är lättast för alla om hen anpassar sig.

Språkbruket associeras även med en viss miljö enligt alla informanter. Informanterna 1 och 2 talar snarare åländska på Åland och dialekt på fastlandet (se citat 23). Informant 3 är van vid att anamma miljöns sätt att tala (se citat 24).

- (23) Ja tror att de e mycke hur man kopplar- alltså va huvvet tror, (---) ja tror no att man knyter sej väldigt mycke till den plats där man e o bor liksom att man kopplar ihop de ställe till att hur ljudet ska låta (informant 1)
- (24) Ja e uppvuxen me en mormor och morfar som har vari väldigt noggrann hur man pratar om ’henne’ o ’honom’ medan i [hemorten] så finns inte ’henne’ o ’honom’ utan de e ’hon’ o ’han’, o man e van att man blir rättad, man blir tillrättavisad egentligen alltid om man säger fel när man kommer till mormor och morfar, då e ja van me att när man kommer dit så har man prata högsvenska och därför tror ja att man e uppvuxen verkligen att man tar seden dit man kommer o man beroende på vem man pratar me så ändrar man lite dialekten efter de (informant 3)

Fast informant 3 berättade att hen är uppvuxen med att anpassa sig (se citat 24) konstaterade hen även att hen inte har anammat det åländska sättet att tala, förutom att hen nuförtiden undviker finska lånord. Det finns möjliga förklaringar till att hen endast anpassat det

nödvändiga. Å ena sidan kan det bero på att informant 3 kanske är van vid att ändra bara det som påpekas, dvs. de ”felaktiga” formerna hemma hos morföräldrarna samt de finskpåverkade orden på Åland. Å andra sidan kan hen känna sig accepterad på Åland oberoende av hurdan svenska hen talar. Även i Löfström (2014) uppgav informanten att han anpassat sig endast i den utsträckning som behövts för att bli förstådd.

I tidigare studier (se t.ex. Eriksson 2017; Collin 2022) har informanterna anpassat sig för att undvika kommentarer från lokalbefolkningen, och temat kom fram även i mina intervjuer. Alla informanter uppgav att ålänningar oftast påpekar dialekten neutralt. Informanterna 1 och 2 tog även upp att ålänningar är vana vid fastlänningar och olika dialekter på Åland (se citat 25). Ålänningarnas kommentarer har inte påverkat språkbruket hos informanterna 1 och 3. Däremot berättade informant 2 att kommentarerna har påverkat hen (se följande citat):

- (25) Vi e ju många österbottningar här o många har ju rötter nånstans (...) så ja tror att på ett sätt e de ganska liksom välkommet för alltid var de ju nån mamma eller farmor eller nånting som va därifrån men (...) man blev ju ändå lite som att alla känner apan men apan känner ingen för att de blev ju no ändå att ”jamen [hen], [hen] som e därifrån” – ”jaha e de jag de?” (informant 2)

När informant 2 flyttade till Åland kände hen sig utanför som österbottning. Hen ville inte vara annorlunda och därför hade hen ett behov att passa in och få vänner. Tack vare skola och jobb fick hen dock samhörighetskänslan; nuförtiden talar hen även en varietet som ligger nära åländskan.

Sammanfattningsvis är anledningarna till anpassningen viljan att bli förstådd och passa in i samhället samt vanan vid att anpassa sig. Även miljön och samtalspartnern har en inverkan. Enligt informanterna har lokalbefolkningens kommentarer inte påverkat dem i stor utsträckning.

4.3 Bevarande av det ursprungliga sättet att tala

Med den tredje forskningsfrågan granskades hur måna informanterna är att bevara sin ursprungsdialekt. Avsnittet inleds med att jag presenterar när informanterna använder sitt ursprungliga sätt att tala samt av vilka anledningar dialekten har bevarats. Efter det diskuteras hur viktig dialekten är för informanterna.

Alla informanter uppgav att språket skiftar mer mot dialekt när de befinner sig på fastlandet eller pratar med fastlänningar (se citaten 26 och 27). Anledningen till att informanterna använder dialekt är att de blir influerade av samtalspartnern och miljön.

- (26) Ja märker att på väg till fastlande att den- dialekten kommer tillbaks jättehårt (informant 1)
- (27) De e kanske lättare för mej när ja åker hem att prata dialekt där, konstigt nog så känns de som att de beror på var ja e (informant 2)

Informant 1 konstaterade därtill att hen använder dialektord även med ålänningar samt pratar dialekt med sina barn. Informant 2 sade sig förknippa användningen av dialekt med omgivningen på samma sätt som anpassningen (se citat 27). Dessutom uppgav hen att hen pratar dialekt hemma med sin hund. Således verkar ursprungsdialekten vara ett känslspråk för informanterna. Informant 2 har använt dialektala ord också eftersom hen inte har vetat någon motsvarighet till dem på standardsvenska (se citat 28):

- (28) Sen ibland så for ju vissa ord i alla fall (...) till exempel limin, när man har liksom kropps- asså- när man e limin- efter en träning (...), hur förklarar man det? – ”ja, jag kan int gå” – ”jaha e du förlamad” – ”nej!”, att där blev det ju svårt när man int vissta va de heter på riktigt (---) alltså vissa ord så vet man int om att de är ett dialektord (informant 2)
- (29) [Jag] fortsatte ändå tala om byxbuntarna för ja tycker att de e så de heter, eller min dialekt så säger vi byxbuntar och då blir de roligt för då tycker ja att dom no kan lära sej va byxbuntar e (informant 1)

Informanterna 1 och 2 berättade skrattande om sina upplevelser med dialektala uttryck (se citaten 28 och 29). Till skillnad från informant 2 konstaterade informant 1 att hen har fortsatt använda de dialektala uttrycken med ålänningar (se citat 29).

Under intervjuerna diskuterade vi även hur viktig dialekten är för informanterna (se följande citat):

- (30) Jo den e [viktig] no faktiskt, o jag märker att ju mera ålänningarna ifrågar att va e de för ord ju mera håller ja på att ja använder de orde no nästa gång också, att ju mera man har bott här o hör en annan dialekt eller ett annat språk så blir man no mera att ”mitt ursprung” (informant 1)
- (31) Ja vill ju absolut bevara finlandssvenskan (informant 3)

Informant 1 uppgav att dialekten är viktig för hen vilket hen visar genom att använda dialektala uttryck på Åland (se citat 30). Hen konstaterade också att dialektens betydelse accentueras i en

miljö där lokalbefolkningen pratar på ett annat sätt. Även informant 2 nämnde att hen identifierar sig med sin dialekt. Informant 3 var inte nöjd med sitt ursprungliga sätt att tala (se avsnitt 4.1) och således har dialekten ingen identitetsbetydelse för hen. Däremot konstaterade hen att hen vill fortsätta tala finlandssvenska (se citat 31) eftersom det känns mer autentiskt än att tala åländska.

Att förmedla dialekten till barnen diskuterades med alla informanter:

- (32) [Barnen] förstår dom här (...) förfinskade svenska orden (---) men fast ja pratar starkt [dialekt] eller mycke dialekt me barnena så dom kan ordena men man märker att dom kan int riktigt sättet att säga de på utan dom e riktigt åländska till sitt uttal (informant 1)
- (33) [Barnet] ska prata åländska, [hen] e ålänning, så e de (informant 3)
- (34) Ja tror no att ja sku förmedla de [dialekten] ti barnen, (...) de e ännu så stor del av mej faktiskt, tycker jag, att dom också sku ha en annan samhörighet när man åker upp (...) asså att int dendä klyftan sku bli så stor (---) nää, ja ska no prata me dialekt för dom, de ska ja no göra (...) men tror mera kanske då att vardagsspråk men sen när man ändå har åländskan ganska starkt så tror ja att de sku också va automatiskt att de blir både och (informant 2)

Informant 1 berättade att hen pratar dialekt med barnen och att barnen själva använder dialektala uttryck (se citat 32). Däremot verkar informant 3 inte vara orolig över att barnet inte talar dialekt (se citat 33). För informant 3 är dialekt inte lika med identitet (se avsnitt 4.1) och förmodligen därför anser hen den inte viktig att förmedla till barnet heller. Informant 2 har inga barn men betonade förmedlingen starkast av alla informanter (se citat 34). Som anledning nämnde hen att barnen ska känna samhörighet med österbottningarna. Möjligen påverkar även det att hen anammat det åländska sättet att tala. Således behöver hen anstränga sig för att bevara dialekten med barnen i framtiden.

Som sammanfattning verkar alla informanter vara måna att bevara sitt ursprungliga sätt att tala i någon utsträckning. Fast informanternas nuvarande sätt att tala varierar har alla fortfarande kvar dialektala drag som sitter i ryggmärken. För några är dialekten en viktig del av dem och de vill förmedla den till barnen.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med min undersökning var att studera hurdana tankar Ålandsbosatta finlandssvenskar har om att anpassa sitt språk till åländska och att bevara sitt ursprungliga sätt att tala. Materialet samlades in genom att intervjua tre fastlandsfödda finlandssvenskar som flyttat till Åland för ungefär 15–20 år sedan. Kvalitativ innehållsanalys användes för att analysera de transkriberade intervju svaren. I detta kapitel sammanfattar jag de viktigaste resultaten i jämförelse med tidigare forskning om temat.

De Ålandsbosatta finlandssvenskarnas anpassningsmönster verkar vara relativt individuella. Två av informanterna i föreliggande studie nämnde det nuvarande områdets varietet när de beskrev sitt sätt att tala, och två uppgav också att de pratar mer standardspråk än innan flytten. Dessa iakttagelser ligger i linje med Collins (2022) undersökning där de Ålandsbosatta informanterna visade störst benägenhet att tala mer standardspråkligt. Collin (2022) uppger även att de Ålandsbosatta ofta talar en blandning där det nuvarande områdets varietet finns med. I min studie kom dessutom fram att informanterna har anpassat olika aspekter i sitt språk: en informant har anpassat mestadels fonologin, en annan informant lexikon och en tredje informant både och. En informant uppgav också att hans lexikala anpassning är bestående. Däremot konstaterar Eriksson (2017) i sin studie att majoriteten av informanterna har anpassat både lexikon och fonologi samt att lexikal anpassning snarare är situationsbaserad. Enligt Ivars (1986) är det dialektala uttalsdrag som förloras vid anpassningen, vilket förekommer även i mina resultat: informanterna rapporterade att de undviker dialektala ord och finlandssvensk prosodi. Av föreliggande studie framgår även att de språkdrag som förändrats är drag som informanterna har varit medvetna om i sin dialekt.

Enligt informanterna i denna studie var den största anledningen till anpassningen att de vill bli förstådda. Andra anledningar som nämndes var att informanterna tagit efter ålänningarnas sätt att tala och att de mentalt förknippar språket med miljön. Även i tidigare studier (se t.ex. Lofström 2014; Eriksson 2017; Collin 2022) har informanterna angett att de anpassat sig för förståelighetens skull. Collin (2022) uppger att de Ålandsbosatta finlandssvenskarna undviker finska lånord, vilket stämmer överens med mina resultat. Informanterna i Collin (2022) har

också blivit influerade av lokalbefolkningens språk medan de sällan uppgav att de skulle associera språket med miljön. Enligt tidigare forskning (se t.ex. Eriksson 2017; Collin 2022) har informanterna ofta uppgett att lokalbefolkningens kommentarer påverkat språkbruket. Däremot berättade endast en informant i min studie att hen blivit påverkad av kommentarerna.

Två av informanterna i föreliggande studie berättade att dialekten är viktig för dem och att de vill bevara den. De nämnde även att de vill förmedla eller har förmedlat dialekten till barnen. Alla informanter konstaterade att de pratar starkare dialekt på fastlandet för de blir influerade av sitt närområde. Generellt kan konstateras att informanterna verkar ändra sitt språkbruk relativt mycket beroende på talsituationen. I Erikssons (2017) studie kom divergens fram endast hos några informanter.

Denna studie lyckades svara på forskningsfrågorna. Antalet deltagare var emellertid litet och forskningsfrågorna kunde inte täcka alla aspekter av företeelsen – således kvarstår det mera att forska i. Det som studien inte beaktade var om andra faktorer, såsom hur mycket informanterna umgås med andra än ålänningar, påverkar deras språkbruk. Eftersom informanterna var i ungefär samma ålder och hade varit bosatta på Åland ungefär lika länge kunde dessa faktorer inte undersökas. En informant också påpekade att det är svårt att diskutera språkförändringarna eftersom hen blivit van vid dem. Språklig anpassning är en individuell process vilket förklarar att det finns variation mellan resultaten i studierna. Denna avhandling fokuserade på att nå ny kunskap om detta företeelse, speciellt ur den synvinkel som fortfarande är relativt outforskad. Studien skapar således en grund för framtida forskning.

LITTERATUR

- Ahlbäck, O. 1971. *Svenskan i Finland*. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 15. 2 uppl. Stockholm: Läromedelsförlagen.
- Allardt Ljunggren, B. 2008. *Åland som språksamhälle. Språk och språkliga attityder på Åland ur ett ungdomsperspektiv*. Centrum för tvåspråkighetsforskning. Stockholm: Stockholms universitet. urn:nbn:se:su:diva-8153.
- Andersson, E. & Reuter, M. 1997. Finlandssvensk språkvård som minoritetsstrategi. I: *Språk i Norden 1997*, 78–92. <https://tidsskrift.dk/sin/article/view/17211>.
- Auer, P. 2005. Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. I: N. Delbecq, J. van der Auwera & D. Geeraerts (red.). *Perspectives on variation. Sociolinguistic, historical, comparative*. Berlin: Mouton de Gruyter, 7–42. DOI:10.1515/9783110909579.7.
- Beebe, L. & Giles, H. 1984. Speech-accommodation theories: a discussion in terms of second-language acquisition. I: *International Journal of the Sociology of Language* 46, 5–32. <https://doi.org/10.1515/ijsl.1984.46.5>.
- Bruce, G. 2010. *Vår fonetiska geografi. Om svenskans accenter, melodi och uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Collin, L. 2022. Upplevd dialektanpassning bland utflyttade Ekenäsbor. I: S. Björklund, B. Haagensen, M. Nordman & A. Westerlund (red.). *Svenskan i Finland 19: Föredrag vid den nittonde sammankomsten för beskrivningar av svenskan i Finland*. Vasa: Svensk-Österbottniska Samfundet, 45–58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-69650-5-5>.
- Denscombe, M. 2014. *The good research guide: For small-scale social research projects*. New York, NY: Open University Press.
- Dragojevic, M., Gasiorek, J & Giles, H. 2016. Accommodative strategies as core of the theory. I: H. Giles (red.). *Communication accommodation theory. Negotiating personal relationships and social identities across contexts*. Cambridge: Cambridge University Press, 36–59.
- Einarsson, J. 2004. *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, F. 2017. *"Det går att ta ålänningen från Åland men det går inga ti ta Åland ur ålänningen": Om sverigeålänningars dialekt och identitet*. Examensarbete vid Uppsala universitet. urn:nbn:se:uu:diva-314275.

- Eriksson, S. 1998. Åland. I: K. Beijar, H. Ekberg, S. Eriksson & M. Tandefelt (red.). *Ett land, två språk – den finländska modellen*. Esbo: Schildts, 76–94.
- Gasiorek, J. 2016. Theoretical perspectives on interpersonal adjustments in language and communication. I: H. Giles (red.). *Communication accommodation theory. Negotiating personal relationships and social identities across contexts*. Cambridge: Cambridge University Press, 13–35.
- Giles, H. 1994. Accommodation in Communication. I: R.E. Asher & J.M.Y. Simpson (red.). *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press, 12–15.
- Giles, H., Coupland, N. & Coupland, J. 1991. Accommodation theory: Communication, context, and consequence. I: H. Giles, J. Coupland & N. Coupland (red.). *Contexts of Accommodation: Developments in Applied Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–68. doi:10.1017/CBO9780511663673.001.
- Harling-Kranck, G. 1998. *Från Pyttis till Nedervetil. Tjugonio prov på dialekter i Nyland, Åboland, Åland och Österbotten*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Hinskens, F., Auer, P. & Kerswill, P. 2005. The study of dialect convergence and divergence: conceptual and methodological considerations. I: P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill (red.). *Dialect change: Convergence and divergence in European languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–48. https://assets.cambridge.org/97805218/06879/excerpt/9780521806879_excerpt.pdf.
- af Hällström-Reijonen, C. & Reuter, M. 2008. *Finlandssvensk ordbok*. 4:e uppl. Helsingfors: Schildts.
- af Hällström-Reijonen, C. 2012. *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Doktorsavhandling vid Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7598-8>.
- Ivars, A.-M. 1986. *Från Österbotten till Sörmland. En undersökning av emigration och språklig anpassning*. Ekenäs: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Ivars, A.-M. 2015. *Dialekter och småstadsspråk*. Svenskan i Finland – i dag och i går 1:1. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 798. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-495-9>.
- Johansson, L.-E. 2009. Dialektvarieteteten: en studie i begreppsbildning. I: M. Enell-Nilsson & N. Nissilä (red.). *VAKKI-symposium XXIX. Språk och makt*. Vasa: Vasa universitet, 169–180. http://www.vakki.net/publications/2009/VAKKI2009_Johansson.pdf.

- Kimell, J. 2013. ”Jo häjjo, ha du vari å fiska någi åå då? ”: Ålänningars dialekt och identitetsskapande på Facebook, i e-post och i sms-meddelanden. Masteruppsats vid Uppsala universitet. urn:nbn:se:uu:diva-201564.
- Kolu J. 2011. Ungdomsspråk och slang på Åland. I: *Svenskan i Finland* 12, 73–86. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0473-7>.
- Krippendorff, K. 2018. *Content analysis. An introduction to its methodology*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kurki, T. & Mustanoja, L. 2020. Haastattelu aineistonkeruun metodina sosiolingvistiikassa. I: M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (red.). *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 274–312. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1qp9hgb.11>.
- Kuronen, M. 2004. Finns det supradentala konsonanter även i finlandssvenskan? I: B. Melander & K. Leinonen (red.). *Svenskans beskrivning 26: Förhandlingar vid Tjugosjätte sammankomsten för svenskans beskrivning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren, 172–177. <http://users.jyu.fi/~mijukuro/supradentaler.pdf>.
- Leinonen, T. 2012. Indelning av finlandssvenska dialekter med särskild hänsyn till Åboland. I: G. Harling-Kranck, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (red.). *Folkmålsstudier : meddelanden från Föreningen för nordisk filologi* 50. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, 155–173. <https://www.doria.fi/handle/10024/92625>.
- Leinonen, T. 2015. Finlandssvenskars uppfattningar och åsikter om språklig variation – en webbenkät. I: *Folkmålsstudier* 53, 117–139. <https://journal.fi/folkmalsstudier/article/download/82149/41337>.
- Löfström, M. 2014. En västnylänning i Stockholm. I: M. Bylin, C. Falk & T. Riad (red.). *Studier i svensk språkhistoria 12: Variation och förändring*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, 123–132. urn:nbn:se:uu:diva-240695.
- Melin, C. 1989. Finlandssvenskans normer i teori och praktik. I: *Språkbruk* 4/1989, 6–9. <https://www.sprakbruk.fi/-/finlandssvenskans-normer-i-teori-och-praktik>.
- Melin-Köpilä, C. 1996. *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter*. Doktorsavhandling vid Uppsala universitet. urn:nbn:se:uu:diva-13.
- Nelson, M. 2016. Språksituationen på Åland – speciell, om inte unik. I: I. Haag (red.). *Litteratur och språk* 11, 157–170. urn:nbn:se:su:diva-135689.

- Nordberg, B. 2016. Talackommodation, språkstruktur och språkförändring. I: *Språk & stil* 26, 5–37. urn:nbn:se:uu:diva-312194.
- Reuter, M. 2015. Finlandssvenskt uttal. I: M. Tandefelt (red.). *Gruppspråk, samspråk, två språk*. Svenskan i Finland – i dag och i går 1:2. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 799. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 19–34. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-491-1>.
- Sundberg, E. 1993. *Dialekten i Ålands nordöstra skärgård*. Mariehamn: Ålands högskola.
- Sundgren, E. 2004. *Språklig variation och förändring. Exemplet Eskilstuna*. Lund: Studentlitteratur.
- Svahn, M. & Nilsson, J. 2014. *Dialektutjämning i Västsverige*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen. urn:nbn:se:uu:diva-224651.
- Svenblad, R. 1991. *Med åländska ord. Ur vardagsspråk och folkmål*. Mariehamn: Mariehamns tryckeri.
- Tandefelt, M. 2013. Min svenska och din. I: J. Lindström, S. Henricson, A. Huhtala, P. Kukkonen, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (red.). *Svenskans beskrivning 33: Förhandlingar vid Trettiofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning*. Helsingfors: Helsingfors universitet, 16–29. <http://hdl.handle.net/10138/144498>.
- Teinler, J. 2013. Dialektal identitet i standardspråksnära miljö. I: J. Lindström, S. Henricson, A. Huhtala, P. Kukkonen, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (red.). *Svenskans beskrivning 33: Förhandlingar vid Trettiofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning*. Helsingfors: Helsingfors universitet, 470–480. <http://hdl.handle.net/10138/144498>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Helsingfors: Tammi.
- Weber, R. P. 1990. *Basic content analysis*. 2 uppl. Beverly Hills, CA: Sage.
- ÅSUB 2022. *Flyttningsrörelsen 2021*. <https://www.asub.ax/sv/statistik/flyttningsrorelsen-2021>. (Hämtad: 8.2.2023.)